

Realizacja zajęć w szkole doktorskiej a praca zawodowa

Praca zawodowa, na gruncie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742, ze zm.; dalej: ustawa), nie stanowi przeszkody w kształceniu w szkole doktorskiej. Ustawodawca nie zdecydował się na wprowadzenie ograniczeń w zatrudnieniu osoby kształcącej się w szkole doktorskiej. Nie jest ograniczony ani wymiar czasu pracy, ani wysokość wynagrodzenia, ani miejsce wykonywania pracy.

Należy jednak zaznaczyć, że regulacje dotyczące zatrudnienia w podmiotach nauki i szkolnictwa wyższego osoby kształcącej się w szkole doktorskiej ulegały zmianom. W 2018 r. ustawodawca wprowadził zakaz zatrudniania doktoranta w charakterze nauczyciela akademickiego lub pracownika naukowego. Od tego zakazu obowiązywało kilka wyjątków. Ustawodawca założył, że zakaz wyeliminuje ryzyko związane ze zbytnimi obciążeniami dydaktycznymi, naukowymi i organizacyjnymi (zob. uzasadnienie do rządowego projektu ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, druk sejmowy nr 2446/VIII kad. [LINK](#)).

Początkowo przepisy ustawy nie rozstrzygały o konsekwencjach naruszenia zakazu. Zostały one dopiero wskazane przez ustawę z dnia 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz niektórych innych ustaw (Dz. z 2023 r. poz. 212), bowiem do obligatoryjnych przesłanek skreślenia z listy doktorantów dodano naruszenie przez doktoranta zakazu zatrudnienia jako nauczyciel akademicki lub pracownik naukowy (art. 203 ust. 1 pkt 5 ustawy). Powyższy zakaz został poddany krytyce zarówno w doktrynie, jak i przez środowisko doktoranckie. Krajowa Reprezentacja Doktorantów, będąca ustawowym podmiotem reprezentujący ogół doktorantów w Polsce, wielokrotnie podnosiła potrzebę zniesienia zakazu zatrudnienia doktorantów w charakterze nauczyciela akademickiego lub pracownika naukowego. Niskie kwoty stypendium doktoranckiego, niepozwalające na samodzielne utrzymanie się, przy jednoczesnym braku możliwości zatrudnienia doktorantów w charakterze nauczyciela akademickiego lub pracownika naukowego uniemożliwiały osiągnięcie bezpieczeństwa finansowego wielu doktorantom oraz stanowiły przeszkodę w rozwoju zawodowym. Zakaz został uchylony ustawą z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r. poz. 1672), która weszła w życie 1 października 2023 r. Od tego dnia osoby kształcące się w szkole doktorskiej mogą być zatrudnione bez żadnych konsekwencji także w charakterze nauczyciela akademickiego lub pracownika naukowego.

Mimo braku ustawowego zakazu łączenia pracy zawodowej z kształceniem w szkole doktorskiej, należy zwrócić uwagę, że podmioty prowadzące szkoły doktorskie nie przewidują jakichkolwiek ulg z tytułu pracy zawodowej. Kształcenie doktorantów prowadzone jest na podstawie programu kształcenia, który ustala senat albo rada naukowa oraz indywidualnego planu badawczego (art. 201 ust. 3-4 ustawy). Uczestnik szkoły doktorskiej uczestniczy m.in. w wykładach, ćwiczeniach, seminariach. Warto wcześniej zapoznać się z regulacjami wewnętrznymi danej szkoły doktorskiej. Ustawa zobowiązuje doktoranta do postępowania zgodnego z regulaminem szkoły doktorskiej oraz do realizacji programu kształcenia i indywidualnego planu badawczego (art. 207 ust. 1 i 2 ustawy), zaś niewywiązywanie się z tych obowiązków stanowi fakultatywną przesłankę skreślenia z listy doktorantów (art. 203 ust. 2 pkt 2 ustawy). Należy mieć na uwadze, że niektóre zajęcia odbywają się nieregularnie, a ponadto, że przygotowywanie doktoratu często wymaga wyjazdów studyjnych, czy kwerend. Jak wskazują W. Kiełbasiński i B. Pietrzyk-Tobiasz „W ramach swojej autonomii podmiot prowadzący szkołę doktorską może ustanawiać w regulaminie szkoły doktorskiej dodatkowe obowiązki. W tym zakresie należy wskazać, że podmiot ten powinien stwarzać doktorantom warunki umożliwiające ich wykonanie. (...) Bardzo często w praktyce wymagania od doktorantów realizacji określonych czynności bądź obowiązków znajduje się na pograniczu regulacji prawnych, opierając się w dużej mierze na utrwalanych zasadach funkcjonowania społeczności akademickiej w danym podmiocie. Dlatego podstawą obowiązków doktorantów w szkole doktorskiej są postanowienia regulaminu (w granicach przewidzianych przez powszechnie obowiązujące przepisy), a wydawanie innego rodzaju poleceń powinno być stosowane z uwzględnieniem zasady proporcjonalności, celowości i z poszanowaniem zwyczajów akademickich. (...) Nakład pracy doktoranta powinien wynikać z konieczności realizacji programu kształcenia oraz indywidualnego planu badawczego (W. Kiełbasiński, B. Pietrzyk-Tobiasz [w:] W. Kiełbasiński, B. Pietrzyk-Tobiasz, M. W. Kuliński (red.), Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce dla studenta i doktoranta – komentarz praktyczny. Komentarz. Linia orzecznicza, Warszawa 2024).

Ponadto, zgodnie z art. 201 ust. 5 ustawy, program kształcenia może przewidywać odbywanie praktyk zawodowych w formie prowadzenia zajęć lub uczestniczenia w ich prowadzeniu, w wymiarze nieprzekraczającym 60 godzin dydaktycznych rocznie. Sposób realizacji tego obowiązku oraz faktyczny wymiar praktyk powinien zostać określony w programie kształcenia danej szkoły doktorskiej. Jeśli jednak nie został określony – doktorant czy doktorantka może realizować praktyki zawodowe w dowolnej formie.

Niewątpliwe kształcenie w szkole doktorskiej, które kończy się złożeniem rozprawy doktorskiej, jest angażujące czasowo i może okazać się, że będzie trudne do pogodzenia z pełnoetatową pracą zawodową. Przy wyborze tematyki swoich przyszłych badań naukowych, warto rozważyć, czy będą one kompatybilne z zakresem zadań realizowanych w pracy zawodowej. Ponadto nie zapominajmy, że wolny czas, jest cennym dobrem i należy go rozważyć w tzw. „ekonomii” swojego życia. Przepracowanie może przyczynić się do spadku kreatywności i chęci do działania, które są tak istotne dla młodych naukowców. Niemniej istotny jest także sposób, w jaki spędzamy swój wolny czas. Perspektywa dobrze spędzonego czasu wolnego sprawia, że jesteśmy bardziej zmotywowani do działania. Kluczowa jest nie tylko dobra organizacja czasu pracy, ale także dbałość o zdrowie. Nie da się ukryć - nawet jeśli bardzo lubimy swoją pracę, potrzebujemy po prostu odpocząć.

AUTOR:

mgr Małgorzata Kuczera

Data publikacji artykułu:
13.03.2024